

Marko Ek: Nastavna sredstva kao izvori literarnog znanja
Život i škola, br. 24 (2/2010.), god. 56., str. 156. – 168.

Marko Ek

NASTAVNA SREDSTVA KAO IZVORI LITERARNOG ZNANJA

Sažetak: Kako bi se moderna nastava književnosti mogla izvoditi kvalitetnije, treba predstaviti nastavna sredstva koja se koriste u njezinim sadržajima. Naime, riječ je o četirima vrstama nastavnih sredstava koja zauzimaju prostor u različitim fazama nastavnih sati, a to su: vizualna, auditivna, audiovizualna i tekstovna skupina sredstava. Vizualna skupina nastavnih sredstava najčešće uključuje ilustracije, crteže, knjige i časopise. Ta skupina sredstava uključena je na najvećem broju nastavnih sati, a često se povezuje s auditivnim nastavnim sredstvima. Tako učenici mogu poslušati radijske emisije s temama vezanim uz književnost, a mogu koristiti i materijale koji su pripremljeni na zvučnim čitankama. Audiovizualna nastavna sredstva zahtijevaju dugotrajnu pripremu i obradu pa se ne koriste učestalo. Unatoč tome, učenici rado gledaju filmove, posebice ukoliko su prethodno pročitali to ekranizirano književno djelo. Na temelju iskustava tijekom gledanja filma, nastavnici mogu pripremiti niz zanimljivih zadataka za raspravu i analizu čime se bogati učeničko znanje te mogućnosti zapažanja i uočavanja. Posebnu skupinu nastavnih sredstava ne može se izostaviti, riječ je o tekstovnim nastavnim sredstvima. Smatra se da je ta skupina sredstava temeljni izvor znanja za daljnje učenje i obradu. Takva su sredstva u nastavu uključena u najvećoj mjeri i potiču na razmišljanje i učenje novih teorijskih pitanja. Sva nastavna sredstva u nastavi književnosti zauzimaju visoko mjesto u njezinu održavanju. Nastavnik postiže veliki uspjeh ukoliko uspije na jednom nastavnom satu spojiti nekoliko različitih nastavnih sredstava.

Ključne riječi: nastavna sredstva, auditivna nastavna sredstva, vizualna nastavna sredstva, audiovizualna nastavna sredstva, tekstovna nastavna sredstva.

1. Uvod

Nastavna sredstva materijalna su sredstva, didaktički oblikovani predmeti, pomoću kojih se utemeljuje proces odgoja i obrazovanja. Nastavna sredstva služe i kao izvori znanja i učenja.¹ Pomoću njih učenici lakše shvaćaju nastavne sadržaje i primaju nove spoznaje. Svaki metodičar, nastavnik, zainteresiran je za funkcije, mogućnosti korištenja i ulogu nastavnih sredstava. Njihovu kvalitetnu ulogu na nastavi pokazuju i krajnji rezultati nastave. Stoga nastavna sredstva zaslužuju stručno predstavljanje i obradu predstavljenu suvremenom nastavom književnosti.

U literaturi postoje brojne podjele nastavnih sredstava, međutim, ovom će se prilikom koristiti njihova najzastupljenija podjela, koja je predstavljena i

¹ Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja, Temeljni metodički književne enciklopedije*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 131.

u *Metodici književnoga odgoja*² Dragutina Rosandića. Dakle, nastavna sredstva dijele se prema četirima skupinama, to su vizualna, auditivna, audiovizualna i tekstovna skupina sredstava. Svaka skupina nastavnih sredstava posjeduje mnogo svojih uzoraka. U radu će se dati pregled svih skupina nastavnih sredstava te njihovi najznačajniji predstavnici. Također će biti riječi i o nastavnim sredstvima koja se ponajviše koriste u nastavi književnosti, podatci su dobiveni prema iskustvima rada nastavnika hrvatskoga jezika i književnosti u Medicinskoj školi Osijek.

Osim spomenute podjele nastavnih sredstava, postoji podjela koju predlaže metodičar Ante Bežen, a koja je također vrlo dobro prihvaćena u teoriji i praksi. Ante Bežen smatra da je primjerenije nastavna sredstva nazivati *izvorima znanja* ili *izvorima odgojno-obrazovnih utjecaja*³, prvenstveno zbog njihove aktivne uloge u nastavi. Prema tome, izvori znanja u nastavi književnosti dijele se na primarne i sekundarne. Primarni su izvori isključivo oni tekstualni, dok bi sekundarni obuhvaćali sve ostale izvore: vizualne, auditivne i audiovizualne.⁴ Treba napomenuti da se izvori znanja (sredstva) mogu podijeliti i po drugim kriterijama: prema medijima (tekstualni, govorni, auditivni, vizualni, audiovizualni), prema stupnju obrazovanja (od predškolskog do visokoškolskog), prema načinu primjene (statični, dinamični) i prema obliku (knjiga, časopisi, ilustracije, crteži, fotografije, itd.).⁵

2. Vizualna nastavna sredstva

Vizualna skupina nastavnih sredstava obuhvaća ona nastavna sredstva koja služe isključivo za vizualno prednošenje i oblikovanje određenih slika u pamćenju, a utječu i na primanje, razumijevanje i interpretaciju knjiženog djela. Također pomažu učenicima lakše upamtiti nove spoznaje, a vježbaju i fotografsko pamćenje. Uključivanje vizualnih sredstava u nastavi književnosti znači i usklađivanje s literarnim sadržajima.⁶

Najpoznatija vizualna sredstva koja se upotrebljavaju u nastavni književnosti su knjige, časopisi, ilustracije, crteži, fotografije, faksimili rukopisa, sheme, tablice, skulpture. Međutim, postoji i podjela vizualnih nastavnih sredstava koja obuhvaća četiri podskupine. Prva podskupina dvodimenzionalna su statična sredstva koja obuhvaćaju slike, crteže, fotografije, dijagrame, plakate, dijafilmove. Druga su podskupina dvodimenzionalna dinamična sredstva poput aplikacija, dinamičnih slika,

² Isto., str. 131.

³ Ante Bežen, *Znanstveni sustav metodike književnog odgoja i obrazovanja*, Školske novine, Zagreb, 1989., str. 54.

⁴ Isto., str. 54.

⁵ Isto., str. 54.

⁶ Usp. Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja, Temeljci metodičkknjiževne enciklopedije*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str., 147.

televizijske emisije. Trodimenzionalna statična sredstva obuhvaćaju makete, skulpture, zbirke. Četvrtu, posljednju, podskupinu vizualnih sredstava čine trodimenzionalna dinamična sredstva, a toj skupini pripadaju slagalice, računaljke, strojevi, dinamični aparati.⁷

Prema navedenoj podjeli vizualnih nastavnih sredstava može se uočiti da je ta skupina bogata raznovrsnim mogućnostima korištenja u nastavi. Učenici pozitivno reagiraju na vizualna nastavna sredstva, saznaje se od nastavnika u predstavljenoj školi. Nastavnici se trude donijeti zanimljive ilustracije, crteže, slike i fotografije na nastavu književnosti kako bi ono što se radi imalo neki oblik svoje materijalizacije u stvarnosti. Isto tako, uočava se da učenici pri vizualnom kontaktu s umjetničkim sadržajima bolje pamte i uočavaju detalje književnoga djela i teorijskih znanja. Isto im pomaže i pri provjerama znanja kada se fotografskim pamćenjem prisjećaju lica autora, oslikanog književnog djela, zbirke i sl. Nastava književnosti zbog svojih osobitosti ne pruža mogućnost korištenja svih nastavnih sredstava, tako strojevima, dinamičnim aparatima, računaljkama i maketama izostaje mogućnost sudjelovanja. Ilustracije i knjige najčešće su uključeni u nastavu književnosti.

2.1. Ilustracije

Kada se govori o statičnim vizualnim sredstvima, onda svakako treba spomenuti ilustracije koje pripadaju dvodimenzionalnim statičnim nastavnim sredstvima. Ilustracije mogu biti umjetničkog i neumjetničkog tipa. Umjetničke ilustracije vrsta su likovnog ostvaraja inspirirana književnim tekstom. Zanimljivo je pokazati učenicima prijenos teksta u drugu umjetnost, uočava se mogućnost drugačijeg doživljaja književnog djela, što je prilikom interpretacije bitno za razvijanje učeničkog stava, razmišljanja i doživljavanja djela. Ilustracijom se može prikazati lirska pjesma (strofa ili stih), lik iz romana, pripovijetke ili novele, dio dramskog teksta (epizoda, likovi, prostor) i slično.⁸ Umjetničke ilustracije inspirirane književnom tekstom iznimno su bogatstvo za nastavu književnosti jer se putem njih upoznaje drugačiji način obrade književnog djela, ali i njegovo drugačije viđenje. Na taj se način može upoznati i autor ilustracije čime učenici proširuju svoju opću kulturu. Kao primjer treba navesti knjigu *Lapadski soneti* Iva Vojnovića. Riječ je o zajedničkom izdanju Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Matice hrvatske, Zagreb, 2002. godine. Tekst predgovora i pogovora napisao je Luko Paljetak, dok je knjigu likovno opremio Ivan Lovrenčić. Knjiga se otvara predgovorom *Lapadski soneti Iva Vojnovića* gdje je dan književni uvid u Vojnovićeve sonete, središnji dio knjige čine sami *Lapadski soneti*, svih sedam bogato su oslikani pripadajućim ilustracijama koje prenose stihove u likovni ostvaraj, a knjiga završava

⁷ Isto, str. 131.

⁸ Isto, str. 148.

pogovorom *Lapadski soneti Ivana Lovrenčića* gdje se predstavljaju Lovrenčićeve ilustracije te objašnjava njihov smisao i značenje koji su inspirirani autorovim sonetima. Kraj knjige čine tri životopisa: Iva Vojnovića, Luka Paljetka i Ivana Lovrenčića. O značenju i korištenju takvoga umjetničkoga uspjeha ne treba puno govoriti. Učenicima se prikazuju književni tekstovi, a uz njih i ilustracija svakoga soneta; na taj način učenici mogu vidjeti kako je slikar Ivan Lovrenčić doživio sonete. Predgovorom učenici dobivaju informacije o samome Vojnoviću i *Lapadskim sonetima*, oslikanim sonetima produbljuju svoj doživljaj i interpretaciju pjesama, a završnim pogovorom uočavaju način na koji je slikar doživio sonete te razlog takvog stvaralačkog čina. Korištenjem ovakvoga nastavnoga sredstva na nastavi književnosti zapravo se zadovoljavaju dva sredstva, knjiga i ilustracija. Knjiga kao vizualno sredstvo pomaže pri uočavanju vanjskoga izgleda književnog djela i konkretne izvedbe njegovih tehičko-likovnih osobitosti. Uz to se pojavljuju i ilustracije u cijeloj knjizi koje prikazuje likovni doživljaj *Lapadskih soneta*.

Uz navedeni oblik ilustracija, trebalo bi spomenuti i umjetničke portrete književnih stvaralaca. Učenici mogu vidjeti kako je izgledao neki pisac i na taj način upamtiti njegove crte lica što se kasnije povezuje s njegovom biografijom i književnim stvaralaštvom. Ukoliko postoji mogućnost takva uvođenja ilustracije na nastavu književnosti, treba ga svakako koristiti.

U nastavi se osim ilustracija mogu koristiti i crteži, treba pojasniti oba pojma kako se ne bi pomislilo da je riječ o istoznačnicama. Dakle, crteži su grafička sredstva koja prenose različite književne informacije, oblikovani su crtama ili sjenčanjem, pomoću njih se može prikazivati kompozicija pjesme, motivi koji se pojavljuju i slično; crteže mogu stvarati učenici i nastavnici. Ilustracije su slike koje oprimjeravaju apstraktan tekst, pokazuju dio sadržaja književnog teksta, najčešće ih stvaraju akademski ili amaterski slikari, mogu se nalaziti u knjizi na temelju koje su nastali, ali se mogu pojaviti i kao zasebni umjetnički ostvaraju.

Prilog 1. Ilustracija uz Vojnovićev sonet Januar

2.2.1. Knjige

Knjiga je vizualno sredstvo, s njom se čitatelj susreće prvo vizualno, što može utjecati na buđenje zanimanja za čitanje. To je razlog zašto se knjiga na nastavi književnosti treba učestalo koristiti. Knjigu treba pokazati kada god je moguće, a ne samo na satima lektire. Ukoliko je tema nastavnoga sata obrada ulomka nekog romana ili pjesma iz neke zbirke, i tada treba donijeti pripadajuću knjigu na nastavu. Na taj način nastava postaje zanimljiva i budi zanimanje kod učenika. Ukoliko se govori o stvaralaštvu nekog autora, mogu se donijeti sve njegove knjige koje su nastavniku dostupne kako bi učenicima bilo zanimljivije pratiti nastavni sadržaj, a i tako se može vidjeti o kojoj se knjizi govori. Isto tako, u nastavi se mogu koristiti i rariteti, to su knjige iz starih razdoblja kod kojih se prepoznaje stari način grafičkog oblikovanja, tiskarske tehnike i likovna oprema knjige.⁹

Kada se knjiga kao nastavno sredstvo koristi na nastavi, učenicima bi trebalo predstaviti osnovne informacije o toj knjizi. Te informacije uključuju tehničko-likovnu opremu, izdavača, izdanje, predgovor, pogovor, kazalo imena, pojmova, sadržaj. Učenici na srednjoškolskom stupnju na taj način uče pisanje bibliografskih bilježaka.

Osim što se pokazivanjem knjiga razvija zanimanje za njezino čitanje, razvija se i navika odlaska po knjigu u knjižnicu. Te riznice znanja trebale bi biti često mjesto posjećivanja mladih osoba. U školskim se aktivima može organizirati sustavno i grupno obilaženje školskih, ali i gradskih i sveučilišnih knjižnica. Učenici se upoznaju s prostorom u kojemu se nalaze sva književna djela koja su tema na njihovoj nastavi književnosti, ali i sva druga koja nisu u nastavnom planu i programu, a mogu im biti zanimljiva za čitanje. Profesori ističu kako je takav način odnosa prema knjigama i knjižnicama od neizmjerne važnosti jer suvremena informatička tehnologija napreduje i mlade ljude odmiče od navike čitanja. Čitanje knjige na zaslonu računala ne može biti jednako čitanju knjige koja se drži u ruci. Razvijanje kulture čitanja i stvaranje vlastite kućne knjižnice kvalitete su koje bi se donošenjem knjige na nastavu trebale prenositi na mlade generacije.

⁹ Isto, str. 147.

Prilog 2. Naslovnica knjige Lapadski soneti Iva Vojnovića

3. Auditivna nastavna sredstva

Osim ljudskoga glasa, u nastavu književnosti unose se razna auditivna sredstva pomoću kojih se upotpunjuje nastavni sadržaj. Putem auditivnih sredstava prenose se umjetnički tekstovi, informacije o piscima, književnim teorijama i pojavama. Učenicima su takvi oblici zanimljivi jer slušaju glas koji

im je nepoznat, a koji im tumači novo gradivo ili daje informacije u svezi s nastavnom temom. Auditivnim nastavnim sredstvima pripadale bi radijske emisije, gramofon i gramofonska ploča, zvučne čitanke, književnost na CD-ROM-u. Nastavnici priznaju da najčešće pribjegavaju radijskim emisijama, zvučnim čitankama i književnosti na CD-ROM-u. Ta su nastavna sredstva dostupna i moderna, učenici rado slušaju radijske emisije, gramofon smatraju pomalo zastarjelim sredstvom i vrlo rijetko bi se odlučili za takav oblik povezivanja nastavnih sadržaja.

3.1. Radijske emisije

Radijske emisije svojim izražajnim mogućnostima pružaju raznovrsne uvjete u kreativnom oblikovanju nastave književnosti. Radijske emisije mogu govoriti o kakvom književnom pitanju, novini, može se govoriti o književnoj povijesti, teoriji ili kritici. Međutim, ono što je učenicima najzanimljivije jest oživljavanje pjesničke riječi recitiranjem. Brojni su glumci čitali pjesničke tekstove hrvatskih autora, što je uvijek posebna uгода čuti. Radijske emisije, općenito govoreći, razvijaju učenikovu književnu senzibilnost, tj. razvijaju osjetljivost za različite teme iz književne umjetnosti. Radijske emisije mogu nastajati u obliku službenih emisija na radijskim programima, kao dodatna aktivnost neke institucije, grupe ljudi ili kao učeničko djelo. Prve su dvije mogućnosti poznate i jasne, ali treća mogućnost trebala bi biti učenicima najzanimljivija. Oni mogu samostalno osmisлити radijsku emisiju vezanu uz književnu temu unutar obvezne nastave ili u sklopu izvannastavnih aktivnosti. Takav oblik učenja koristan je svima koji sudjeluju u stvaranju emisije. Učenici uče o temama vezanim uz nastavni sadržaj, o grupnom radu, poštivanju kolega i tuđih ideja, razvijaju kreativnost i osjećaj za lijepo, ali i razvijaju sposobnost, vještinu stvaranja radijske emisije. Nastavnici u Medicinskoj školi unutar obvezne nastave rijetko stvaraju radijske emisije, ali ističu kako imaju izvrsnu skupinu učenika, koju vodi jedna od nastavnica kao izvannastavnu aktivnost, i koja sudjeluje pri stvaranju radijskih emisija s različitim temama pa tako i onima vezanim uz knjige i književnost.

Dragutin Rosandić u *Metodici književnog odgoja i obrazovanja* ističe četiri vrste radijskih emisija koje se mogu uvrstiti u nastavu književnosti: emisije iz područja lirike, epike, dramske emisije i emisije iz područja književne kritike i esejistike.¹⁰ Navedena područja obuhvaćaju gotova sva polja koja književnost kao znanost pokriva, međutim, tomu bi se nizu emisija trebale dodati i emisije s temom o životopisima i stvaralaštvima pisaca.

Radijske emisije pojačavaju interes za književnost i utječu na razvijanje, buđenje i pojačavanje želje za bavljenjem književnošću. Stoga se mogu na različite načine uklopiti u nastavu književnosti. Mogu pripasti motivacijskom

¹⁰ Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1986., str. 353.

dijelu nastavnoga sata kao doživljajna ili intelektualna motivacija, mogu biti polazište problemskoga pitanja; kao dio središnjega dijela sata sudjeluju u obradi novoga gradiva, a u završnom dijelu nastavnoga sata mogu biti dio sinteze, zalihe, ponavljanja ili provjeravanja. Ukoliko je radijska emisija uključena u nastavni sat kao materijal za obradu i analizu, tada pozornost treba usmjeriti na sadržaj emisije, njezinu realizaciju (govornu, režijsku i tonsku) i strukturu.

3.2. Zvučna čitanka

U modernim čitankama i udžbenicima pojavljuje se i zvučna čitanka. Riječ je o suvremenom nastavnom sredstvu koje se upotrebljava u nastavi jezika i književnosti. Svrha je zvučne čitanke prenijeti književnoumjetničku riječ u govornu interpretaciju, recitiranje scenskih umjetnika, glumaca. Najpoznatije su interpretacije scenskih umjetnika Zlatka Crnkovića i Dubravka Sidora.¹¹ Zvučne čitanke sastoje se od izbora tekstova preuzetih iz čitanke. Takve govorne interpretacije mogu biti dio svakog dijela nastavnoga sata. Često mogu zamijeniti i nastavnikov glas, a mogu poslužiti i uočavanju različitih načina interpretacije i doživljavanja pjesama. Učenici priznaju da vole čuti recitirane pjesme poznatih imena hrvatske glumačke scene, uživaju u interpretacijama koje su često pogodne za razvijanje govornoga i pjesničkoga sluha i upoznavanje vrijednota govorenoga jezika. Zvučna čitanka vrlo je česta i u osnovnoškolskim čitankama. Tako je, primjerice, nakladnička kuća Profil objavila nekoliko takvih čitanke. Mogu se izdvojiti *Dveri riječi* autorica Nade Bačić, *Dinke Golem* i *Dunje Jelčić*. Riječ je o bogato opremljenoj čitanci koja uz svoj sadržaj, koji uključuje radnu bilježnicu, priručnik s CD-om i CD s PowerPoint prezentacijama, nudi i zvučnu čitanku s izabranim tekstovima.

4. Audiovizualna nastavna sredstva

Audiovizualna sredstva ujedinjuju auditivnost i vizualnost. Takvim nastavnim sredstvima prvenstveno pripadaju zvučni filmovi, televizijske emisije, multimedija. Nastavnici priznaju da od ove vrste sredstava najčešće koriste filmove. Učenici vole gledati ekranizirana književna djela, posebice ako su prethodno pročitali djelo pa mogu praviti usporedbu između dvaju medija. Osim toga, usvajaju znanja o samome načinu snimanja filma i njegovim zakonitostima. Ideja o uvođenju filma u nastavu došla je tehnološkim razvojem i tehnizacijom škole općenito, pedesetih godina 20. stoljeća.¹²

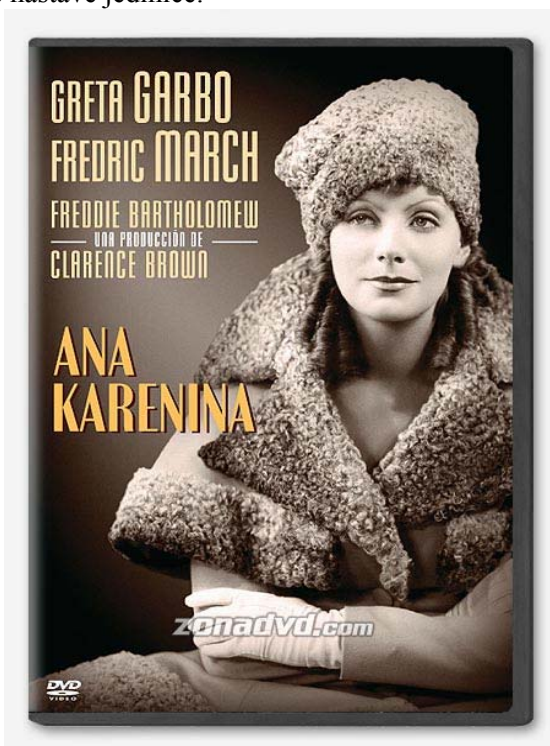
¹¹ Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja, Temeljni metodički književne enciklopedije*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 135.

¹² Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja, Temeljni metodički književne enciklopedije*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 138.

4.1. Film

Gotovo svaki nastavni predmet u svoj sustav odgoja i obrazovanja uključuje neko od suvremenih tehničkih sredstava. Jednako tako postupaju i nastavnici književnosti koji film često uvode u nastavu književnosti. Ne samo zbog njegove edukativnosti, nego i zbog pristupačnosti učenicima koji vole filmske sadržaje općenito. Isto tako smatraju da učenike treba dobro pripremiti za gledanje filma. Daju im upute o vremenu nastanka filma, redatelju, glumcima i drugim osobitostima, ali im zadaju i elemente koje bi trebali uočavati. Nakon što se film pogleda, slijedi njegova interpretacija, analiza, prepoznavanje zadanih elemenata i rasprava o njima; najveće postignuće nastavnoga sata uključuje uspješnu usporednu analizu književnog predloška s filmom te uočavanje elemenata koji se razlikuju u tim dvama medijima.

Dragutin Rosandić ističe posebnu vrstu nastavnog filma koju imenuje *književni nastavni film*¹³. Riječ je o posebnoj vrsti filma koji se temelji na književnim sadržajima i temama. U tom se smislu posebno ističe element-film, posebna vrsta 8-milimetarskoga filma koji traje 3-5 minuta i sadrži temeljne pojmove određene nastave jedinice.

Prilog 3. Naslovnica filma Ana Karenjina

¹³ Isto, str. 139.

4.2. Televizijske emisije

Uključivanje televizije i televizijskih emisija u nastavni proces znači i potvrđivanje toga medija kao utjecajnog izvora informacija te stvaratelja javnog mišljenja. Suvremeni je čovjek ovisan o televiziji i njezinim sadržajima. Budući da su programi nacionalnih televizija bogati didaktički i kulturno oblikovanim sadržajima, trebalo bi ih se sjetiti i u nastavi književnosti kada mogu poslužiti kao polazište daljnjim razmatranjima i raspravama. Učenici na temelju dokumentarnih ili informativnih emisija mogu čuti različita mišljenja o kakvoj književnoj pojavnosti, uče se kulturi slušanja i uočavanja detalja, upoznaju svijet oko sebe, ali i grade svoj stav prema pogledanome. Ukoliko je televizijska emisija osmišljena kao emisija suparničkoga tipa u smislu sučeljavanja različitih mišljenja, i ako su još u takvu raspravu uključeni mladi ljudi, onda je takva emisija u potpunosti zaokupila pozornost učenika.

Ante Bežen ističe nekoliko kvaliteta korištenja toga nastavnoga sredstva, ali i upozorava na negativnu posljedicu njegova upotrebljavanja: (...) *televizija je osnovno sredstvo kojim se otkrivaju nove dimenzije i značenjski prostori umjetničke pisane riječi i olakšava primanje njene estetske poruke. Audiovizualizacija nastave književnosti ne smije ići na štetu primata umjetničkoga teksta, inače ćemo i nesvjesno potisnuti književnu riječ za račun ozvučene elektronske slike.*¹⁴

5. Tekstovna nastavna sredstva

Književnost je pisana umjetnost, umjetnost riječi, zbog toga i zbog uočavanja njezinih estetskih i moralnih vrijednosti, tekstovna sredstva trebala bi biti polazišna u njezinu izučavanju.

Temeljnim izvorima znanja smatraju se izvorni književnoumjetnički tekstovi koji se upotrebljavaju u nastavi književnosti kao lektira ili kao izvori za određene analize na nastavnom satu. To su književna djela koja se mogu analizirati u cijelosti ili u odlomcima: romani, lirika, pripovijetke, novele, eseji, studije. Temeljni izvori znanja polazište su analizama i uočavanjima književnih zakonitosti i pitanja. Pomoću njih učenici uče o sebi, svijetu oko sebe, oblikuju svoje kritičko mišljenje, razumijevaju književnosti i njezinu važnost, uče o njoj i prihvaćaju ju kao dio kulturnih vrijednosti. Književnoumjetničke tekstove treba povezivati i s književnoznanstvenim, književnopovijesnim i sličnim tekstovima, koji također pripadaju izvorima znanja, stoga na taj način učenici mogu povezivati književne predloške s teorijskim saznanjima.

¹⁴ Ante Bežen, *Znanstveni sustav metodike književnog odgoja i obrazovanja*, Školske novine, Zagreb, 1989., str. 64.

Dragutin Rosandić ističe važnost didaktičkih tekstova kojima pripadaju razgovor o tekstu, objašnjenja, tumačenja, motivacije, karakterizacije likova i sl.¹⁵ Pomoću takvih tekstova učenici prepoznaju ključne elemente književnoga djela, uče i usvajaju nove pojavnosti. Didaktičkim sredstvima pripadaju i nastavni ili radni listići za koje Rosandić smatra da su bitni na satima utvrđivanja znanja i provjeravanja naučenoga. Uz takav oblik korištenja, uočava još četiri načina njihova korištenja: listiće za nadoknađivanje sadržaja koji nisu ostvareni u udžbeniku, listići za razvoj, povećano, ubrzano učenje, listići za vježbanje i listići koji pomažu u samostalnom učenju¹⁶.

Nastavnici priznaju da vole koristiti radne listiće u nastavi književnosti te da uz njih uključuju i rad u skupinama ili paru. Pomoću listića učenici lakše usvajaju književnoteorijska znanja, a i bitna je mogućnost daljnjeg korištenja tih listića koji im mogu pomoći pri učenju. Stoga se nastavnici slažu i s argumentacijom Ante Bežena koji u svojoj *Metodici* radne listiće i ostala tekstovna nastavna sredstva smatra primarnom grupom izvora znanja u nastavi književnosti.¹⁷

6. Zaključak

Nastavna sredstva u nastavi književnosti dijele se u četiri skupine, riječ je o auditivnim, vizualni, audiovizualnim i tekstovnim nastavnim sredstvima. Navedene skupine sredstava lako pronalaze svoj put na nastavnim satima. Uočava se da nastavnici pribjegavaju njihovu uključivanju u nastavu i smatraju da se kvalitetnim i učestalim korištenjem različitih sredstava i izvora znanja obogaćuju učenička saznanja i povećava zanimanje za bavljenje i drugim temama iz područja književne znanosti i umjetnosti. Ukoliko se pogledaju analizirana nastavna sredstva, dolazi se do zaključka da se ponajviše upotrebljavaju vizualna nastavna sredstva, što i nije novina u odnosu na prošla vremena. Ono što treba istaknuti kao posebnost koja se pojavljuje u modernoj nastavi književnosti jest uključivanje filma te radijskih i televizijskih emisija u nastavne sate. Raznovrsnim i modernim nastavnim sredstvima nastava postaje dinamičnija i bogatija, a konačni rezultati nose veći uspjeh, kako za učenika, tako i za nastavnika.

¹⁵ Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja, Temeljni metodički književne enciklopedije*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 131.

¹⁶ Isto, str. 131.-132.

¹⁷ Ante Bežen, *Znanstveni sustav metodike književnog odgoja i obrazovanja*, Školske novine, Zagreb, 1989., str. 55.-60.

Literatura

1. Bežen, Ante, *Znanstveni sustav metodike književnog odgoja i obrazovanja*, Školske novine, Zagreb, 1989.
2. Peko, Anđelka, Pintarić, Ana, *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet Osijek, Osijek, 1999.
3. Rosandić, Dragutin, *Metodika književnog odgoja, Temeljci metodičkknjiževne enciklopedije*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
4. Rosandić, Dragutin, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
5. *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika: Suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama: Radovi sa Simpozija učitelja i nastavnika Hrvatskoga jezika*, Agencija za odgoj i obrazovanje i Naklada Slap, Zagreb, 2007.

TEACHING RESOURCES AS A SOURCE OF LITERARY KNOWLEDGE

Summary: Aiming to achieve better quality while teaching literature, there are certain assets that are used. There are four types of assets that are used in different phases of lessons and those are visual, auditive, audiovisual and textual assets. Visual assets usually include illustrations, pictures, books and magazines. Visual assets are included in most of the lessons and are often connected to auditive assets. Pupils can listen to the radio broadcast that deals with literature, and as well, use the materials that are prepared on auditive readers. Audiovisual assets require longer preparation and elaboration so they are not used often. Nevertheless, pupils enjoy watching movies, especially if they have already read the book that film is about. Based on the experience acquired while watching the movie, teachers can make a lot of interesting assignments for discussion and analysis. Discussion and analysis help pupils to observe and perceive better. Textual assets cannot be omitted because they are considered as basic assets for further learning. Textual assets are incorporated in most of the lessons because they incite pupils to think and learn. All of the mentioned assets are very important while teaching. It is an accomplishment if teacher can connect and combine different assets during the one lesson.

Key words: teaching assets, auditive teaching assets, visual teaching assets, audiovisual teaching assets, textual teaching assets.

Author: Marko Ek, student Hrvatskog jezika i književnosti
Filozofski fakultet, Osijek

Review: Život i škola, br. 24 (2/2010.) god. 56., str. 156. – 168.

Title: Nastavna sredstva kao izvori literarnog znanja

Categorisation: stručni članak

Received on: 17. rujna 2010.

UDC: 371.64/.69

Number of sign (with spaces) and pages: 25.767 (:1800) = 14.315 (:16) = 0,894